

ХАҢЫАТ
1997 СЫЛ АЛТЫННЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 65 (8660)

2001 сый бэс ыйын 7 күнэ

Чэппиэр

ААБЫСЫН
БОЛБОМТОЛОРУГАР!

Бам ыһын 10 күнүттэн улуустаагы "Сага олох" хаһыакка 2001 сый ИККИС АҢГАРЫГАР тарилталарга, оттон биридиилээн дьонго үс ыйга, ол эбэтэр от ыйыгар, атырдык ыйыгар уонна балаһан ыйыгар, сурутуу ытыллар. Сурутуу сыһана тарилталарга сый аҥарыгар — 150 солк., биридиилээн дьонго 3 ыйга — 90 солк.

Сурутуу "Сага олох" РИХ кассатыгар уонна Чурапчы сэлээннэтигэр, нэһиликтэргэ дуогабардаах дьонунан ытыллар.

УЛУУС-БАРЫ ОЛОХТООХТОРО, сага ыйыга, сага технологиянан тахсар тапталдаах "Сага олох" хаһыаккыгар сурутарга тиэстэин! Сурутуу хампаанньата бэс ыйын 25 күнүгэр түмүктэнэр.

"Сага олох" РИХ.

"Мин Сагам сирэ — XXI-с үйбэ"

ҮЛЭ ҮГЭННЭЭН БАРА ТУРАР

Чурапчы улуугар "Мин Сагам сирэ — XXI-с үйбэ" үтүө дыһалалар хамсааһына-нарыгар быйыл 76 дыһалы толорууга ыл-быттара. Ити иһиттэн тутууга 55 объек-ты. Сыл устата 33 мөл. солк. сметнэй стои-мостаах 44 объекты үлэс киллэриэхтээх.

Үлэни сабалааһын этабыгар 6550 куб. метр дыһаламай мас бэлэмнэнэ, итин-тэн 5300 куб. метр мас мистэсэ таһыллан үксэ пилорамага хайытылынна. Билигин тутуу 27 объекка сабалаанна, итиннэ 162 болуотунуук анал биригээдэлэргэ ки-рэн үлэни сылдыаллар.

Үтүө дыһалаларга үлэлээһин күнүтэ улуус баһылыгы бастагы солбуйааччы П.Н. Мишкин председателлээх улуус-таабы комиссиянан контуруолланар. Ко-миссия мунньага 5 төгүл ытылынна. Ити-лэргэ тэрээһин дыһаллар, нэһиликтэр баһылыктарык, тарилталар салайааччы-ларын бу дыһалаа хайдах үлэлээн иһэл-лэрин туһунан информацияларга истилин-нэ.

Улуус дьон-сэргэ бу хамсааһыны улаханньк өйүүр. Ол да иһин 2000 сый түмүгүнэн "2000 сыйга — 2000 үтүө дыһа-ланы!" хамсааһынга таһаарылаах үлэ-тин иһин улуус, Төлөй уонна Кытаанах нэһиликтэрэ Правительство Граннын наһараадаламмыттара. Быйыл нэһилик-тэр ахсын "Амарах санааланы" акцила-ра тариллэнэр үтүө дыһалалары ыты-га үбүнэн-харчынан көмөлөр оһоһулун-нар. Тустаах нэһиликтэр олохтоохторун таһынан кинилэртэн төрүттээх атын сиргэ олоросоччулар кытары кыттыбыттар кэ-рэхсэбиллээх. Сорох нэһиликтэр маньа-ха Дьокуускайга олоһор бири дойдулаах-тарын тардаллар.

Бу күнүргэ тутууга үлэлэр үгэннээн ытылла тураллар. Ол курдук, улуус ки-инигэр "Ветеран" культура киинэ, Чакырга детсад, Дирингэ балыһа, Хатылыга ос-куола, Болтоного спортзал, Мындабай-ыга культура дыһата, Төлөйгө детсад, о.д.а. тутулууларыгар аналлаах биригээ-дэлэр туруоруллан үлэлиилэр. Комиссия ханньк объект хайа хэмгэ үлэс киллэ-риллэхтээбэр график оһорон ону ту-тууларга кыһаллар. Соторутаабыта буолбут мунньагар бэс ыйыгар "Ветеран" киини, Кыдалга культурнай-этнографи-ческой музей комплексын үлэс киллэ-рэгэ, ити объектар тутууларыгар көмөлөһөргө быһаары ылыммыта.

Тутуу объектарын таһынан улуус дьон-сэргэтэ попечительство, үтүө дыһа-лаларга үбүнэн-харчынан көмө, чөл олоһу пропагандалааһын курдук дыһалларга эмиз көхтөөхтүк кыттар. Холобур, ыам ыйын 28 күнүгэр буолбут улуус дыһалта-тын Сүбэтин мунньагар Хатылы нэһилиэ-тин "Билиги — чөл олох иһин" дьин бэс сыйлаах программата биэргэтилинэ.

Улуус дьон-сэргэ үтүө дыһала иһин хам-сааһын үтүө түмүктэрдээх буоларыгар би-гэ эрэллээхтэр.

А. СЛЕПЦОВ.

Билигин ханна да үлэ мистэ-тэтин таһаарарга, дьарыктаах буоларга суол-иис көрдөнөр. Оһоһор сыйга нэһиликэ бири дууһатыгар тиксэринэн бачча дохуоттаах буолуохтаах дьин сорок турар, суот-учуот ытыл-лар.

Чакырга кирпиичэни оһорууга бэлэм састаалтаах бэртээхэй буор баарын истэр-бит эрэ. Бу соторутаабыта иһин-нэ "Сага олох" хаһыат күнүн ыһа сылдыан, оннук сураһар айылга бэлэхтээбит сырьетун олохтоохтор хайдах туһаналла-рын иһэрээһиргээн, хаһыс да сыйын анаан дьарыгыгар И.К.Лебедев дыһтыгар-уотугар тийэ сырыттыбыт. Кирпиичэ базата тиэргэнин кытта сиклиһэ кэриэтэ сыһар үрдүгэр турар эбит. Бастагы калибит, онон барыта сонук.

Уруккута эбитэ буоллар хаһан, ким хамаанда биэриин кэтэһэн оһоруох этилэр дьинбин. Бу сырыга чыһа атын санаа-лаах, соруктаах, бири оннук сэргэх кэпсээннээх дьон көрсөллөр. Манна хаһаайын, дэ, Инокентий Константино-вич бэйэтэ эрэ. Кини совхоз эр-дэххэ рабочайдаабыт, кэлин ос-куола мастарыскайыгар үлэлэ-эбит кини. Оттон 1986 сылтан сайынын ого үлэ-сынныалан лаабырын салайааччыта. Ол ту-хары дьарыктара — кирпиичэ үктээһинэ. Быйыл да оннук тэ-риллэн үлэлиилэр эбит. Ураты-лара дьин арай базаларын кали-тальнайдык оһосто, кэнэтэ сылдыаллар.

Бастаган тутуу үлэтэ элбэх. Онон тастан 3 киһи наймылаһан үлэлиилэр. Кирпиичэни урут халыһыттан түһэрээт таах көнө сиргэ тэлгэтин куурдар-хатарар буоллаһарына, быйыл онуоха анаан стеллаж туруора сылды-аллар. Ол бүтүһүнэ онуоха ана-ан итиннэ бетономешалкала-рыгар эмиз туспа сарай тутулу-охтаах. Быһата, ардахтан,

Сайын дьон-сэргэ уолпуска-ларыгар тарбаһан дьин ис-тас, оһуруот, от үлэлэригэр, сир ас-тааһыныгар турунар саамай былыһыктаах кэмнэрэ. Оттон үөрэх үлэһиттэрин түбүктэрэ сайыннары бүппэт. Ол курдук, оскуоланы бүтэрээччилэр госу-дарственной экзаменнэра, сал-гыы абитуриентнары бэлэм-нээһин, кинилэр тустарыгар до-лгуйуу, онтон өбөлөр сайынны сынныаланнарын тэрийин, хай-дах, ханна аһаралларын была-анчааһын, каникул кэмгэр ого үлэтэ, дьарыга суох таах сылды-батын туһугар сүүрүү-көтүү үлэлэрэ үтүстэр.

Чакыр орто оскуолатыгар барыта 160-ча ого үөрэнэр. Быйыл бу оскуоланы 9 ого бүтэрдэ. Бары государственнай, иһин ого физикада уонна нууча тылыгар бири калим экзаменна-ры туттарынар ситин-хотуу аг-

КИРПИИЧЧЭ БАЗАТА- САГА ТЕХНОЛОГИЯНАН

күнтэн-дыһтан мэхэйдэппэт усулуобуйа оһоһуллар. Эр-дэ-тээһи үлэ көрүмэ барыта аһаас халлаан аһыгар оһоһуллан, ай-ылга дыһаһарыттан тутулукта-нан кэлбит.

Иккис сонуннара — сага ста-нок. Ол курдук, Инокентий Константинович нэһиликэ баһылыга И.А.Филипповтыын ыалды Манна-Ханалас улуунан Майа сэлээннэтигэр олохтоох рационализатор В.В.Васильев-тан бараан кирпиичэ оһорор сага станок агымласпыттар. Үчүгэй дьин электрическэй стан-ок уонна раствор дьингитэн (вибрациялаан) сыйыа түһэрэр эбит. Итинник бири тахсыты-гар кирпиичэни үс халыһыкка тэгинэн түһэрэр. Күннэ 700 ус-туука кирпиичэни оһоруохха сөп үһү. Антах бэйлэригэр бо-руобалааһыны ааспыт, үлэлэ-пит станоктара. Онон манна да туһалыырыгар эрэллээхтэр. Көстөрүн курдук, тустаахтарга сага технология дьэххэ. Онон дабаны, ити базаларын быйыл-

гыттан аһаас тустатык тэринэн эрэллэр. Онуоха Маарыкчаа-наагы потребобщество (предсе-датель А.Г.Григорьев, предсе-датель советупоһаа солбуйаач-чы Е.К.Еремеев, кылаабынай бухгалтер Е.Д.Лазарева), улуус-таабы дьарыктаах буолуу киинэ (Н.Н.Шестаков) көмөлөспүт-тин нахтана ахталлар. Оннук ти-рэхтээх дьон үлэни түргэник ситэрэр былааннаахтар. База тутуутун өссө кулун тутартан сабалаабыттар. Бу күнүргэ олохтоох орто оскуола үрдүк кылаастарын үөрээччилэрэ практикаларыгар эмиз манна үлэлиэхтээхтэр. Кэпсэтин оннук. Оттон үлэ лаабыра иккис сезон-наах. Бастагы бэс ыйын 10-нун дьини аһыллыахтаах. Тэрээһин үлэ барыта ситтэһинэ-хоттобуна.

Оһоһуктара, ол эбэтэр кир-пииччэлэрэ, төһө атыга бара-рын ыйыталаабыт. Сайын уста-та ортогунан 15000 курдук кир-пиичэни оһороллорун барытын хамаатык ыталлар эбит.

— Улуус атын да нэһиликтэ-

риттэн, Чурапчы сэлээннэти-тэн чааһынай дьон былыһыгы-нан атылаһаллар. Бири кирпи-ичэ сыһана быһырын 3 солк. этэ. Быйыл сага станок кирпи-ичэтин халыһы өссө улахан. Бири оһоһо дьин 1000 ус-туука кирпиичэни ылаһтарына син балаһаны аһсабыт. Онон хам-настанабыт. Аны улуустаабы дьин-уот, коммунальнай хаһаай-ыстыба управлениета сакаста-ан ылбыта. Билигин улаханньк сэнээрэр тэрилтэ. Быйыл да ыһаһар эрэллээхтэр. Хардара-та аһсаанна шифер-эһин да биэрдэһинэ сөп этэ. Кирпиичэ-ни иһинэ Мохсобоһоһоттон таһаллар дии, өссө онтуларын хаачыстыбата, аара ыраах айыһа төһө алдынан кэлэрэ биллибэт. Бу уматык кэмчэ, сы-ната ыарыы турар кэмгэр чу-гастык мантан ыталлара харда-рыта барыстаах буолуу этэ. От-тон билиги үлэлиибит. Быйыл иккис сезонга эмиз 15000 ус-туу-ка кирпиичэни үктүөхтээхтэр. Ону, дэ, түмүк бэйэтэ көрдөрүө, — дьин Инокентий Константинович.

Кирпиичэ үктээһинэ оскуо-ла иһинэн үлэлэтиллэр. Онон былаан, үлэ оскуола салалта-тыттан быһааччы тутулуктаах. Би-лингитэ үлэлэригэр ыарыраталлара — буорун таһыһа. Эрде трактор прицеби-нэн эрэ таһан кэлбиттэрэ кил-тээһиннээх үһү. Онон бу өттүн өссө да толкуйданар, сүбэлэһэр былааннаахтар.

Түмүктээн эйтэххэ, мистэсэ баар табыгастаах сырьену туһага таһаарарга, сайынны ый-дарга оскуола өбөлөрүн үлэни хааччыгарга бу нэһиликкэ кир-пиичэ базата бири тарбаха баттанар хайыскалара буола-рын көрөн итэрэйдит, сэнээр-дидит.

ХААРТЫСКАҔА: И.К. Лебе-дев.

С.СЕМЕНОВА.

Оскуола олоһо: бэһис чыппэр

САЙЫННЫ ТҮБҮКТЭР

тестатын ылаһтара. Салгыы үөрэххэ туттарсыы, кылаас баһыгар анара уол буолан, тех-ническэй уонна физкультурнай хайыскаларга буолар. Оскуо-лаа илэһи сылдыар, ытыллар дыһаллартан туора таһан хаа-лар ого суох. Оннук Чакыр вы-пускниктара оскуола көхтөөх общественниктара, спортсмен-нара, саамай сүүрэр-көтөр дьонноро. Марков Вася "Улуус бастын спортсмена" номинация кыһыһылааба, үчүгэй үөрэхтээх, Данилов Андрей выпускниктар слеттарыгар "Эрэл" бириэмийэ лауреата, Кампеева Дуня быйыл кыһын ытыллыбыт улуустаабы "Кэрэ-сээнэ-2000" конкурс кы-тыһылааба, Софронова Катя ос-туол тенниһигэр улууска II мистэ-

тэлээх, Лебедев Костя, Марков Вася, Макаров Сергей быйыл саас Төлөйгө ытыллыбыт муус оһоһуктары көрүү-конкурска Гран-при хаһаайынарынан бу-олбуттара, Васильев Дима, Фео-фанов Дима оскуола художник-тара, Филиппова Настя бастын тэрийээччи. Оһолор бары үөрэх-тэрин ситиһилиэхтик түмүктэ-эн, анал идэлэри талан, баһыла-ан нэһиликтэригэр, улуустары-гар туһалаах дьон буолуохтара дьин олохтоохтор эрэллэрэ ула-хан.

Чакыр нэһиликтэргэ хас сайын аайы улуустаабы "Дьобур" үөрэх лаабыра үлэлиир. Быйыл эмиз аһыллан нэһиликтэртэн араас дьобурдаах элбэх оһону түмүбэ. Оскуола кэтэх хаһаай-

ыстыбатын учаастагар оһуруот астарын үүннэрингэ, оскуола сыгыһыгар от оттоһунка 8 ого үлэлиэхтэрэ. Олохтоох И.К.Лебедев кирпиичэ үктүүр лаабырыгар быйыл эмиз үөрэ-нээччилэр үлэлиэхтэрэ. Бу лаабырга сылдыан баһалаах ого аһсаана сый аайы эбиллэн иһэр, манна ого үлэс да үөрэ-нэр, хамнас да аһсан дьонугар көмө буолар. Итин таһынан 3-4 дьин кэргэн лаабырдара, сый аайы курдук, эмиз аһыллыахта-ра.

Билигин өбөлөр сайынны практикаларын кэмэ. Тутула турар оскуоламастарыскай-ыгар дан таһытын, бөх хо-муйутун, оскуола территория-тын, ходоһатын ыраастааһын үлэлэригэр сылдыаллар.

С.БОРИСОВА.

Аспыт сыл бүтүүтэ "Саха сирэ" хаһыакка (29.11.2000) "Ус ытаһа" дьин айылба харыстабылын туһунан министр В.Г. Алексеевка туһайылаах ыстатыйа тахсытынан үгүс дьон аахпыт буолуохтаахтар. Онно эпизиттэн, Василий Гаврилович ити хаһыакка эпизит биэрбитэ (23.12.2000). Ону таһынан аахпыт үгүс билэр, билбэт да дьонум олус сөпкө суруйбуккун дьин хайбаабыттар. Арай билиги Мугудайыттан В. Лаврентьев, Улуу Мунһабын депутата, землеустроитель киһи, "Сир үлэһитэ "браконьер" буолбатах" дьин суруйуулар эпизиттэн: "...Иван Пономарев син сөптөөх болпуруоһу туруоран баран, кыһилиэк землеустроитель олобун, үлэтин-хамнаһын билбэтин республика киин хаһыатыгар көрдөрдө", — дьин обургутук өһүргэммит харданы хаһыакка тутта таһаартарбыта.

Ким хайдах саныыра, суруйара ол бэйэтин үтүө көнүл. Ол гынан баран, сир уонна айылба харыстабылын болпуруостарын "син сөптөөх" эрэ буолбакка, билигин олохпут адыас тирээн турар, иини сайдыыбыт биир саамай туттаах ыйытыгынан буолла дии саныырбытыттан көнөрү эпизит, санаабын салбааһын бэрээдэгинэн суруйарга сананым.

Ыстатыйа иһс хоһоонун арыах тылынан өйдөтөн ааһым. Ус ытаһа кэпсээммэр "Сибиинньэ кордургуур" дьиннэ бөлүөлэктиттэн көс эрэ кэриннээх сиргэ райпо мас кэрдээчилэрэ үс сыл олон дьин, гараж туттан, сибиинньэ ииттэн олоһоллорун Нэлэс Сэмэн дьин киһи күһүн сүөһүлэрин көрдүү сылдьан сана билэн соһуйбутун, "Истиэп курдук" дьин кэпсээһинэ күһүкү куобах күрээбэр 40-ча киһи үүрү тахсыбыт тыалара нымси кэрдилэн истиэп курдук буолбутун Сэбиэт Уйбаан сана билэн сонньуйбутун уонна "Сойболпуттар" дьиннэ кытаанахтар биирдэ

күһүкү мунхаба саамай баттаамалаах Ньууру эбэтигэр мунхалы тийбиттэригэр, бэбээ-иллэрээ күн бадахтаах, саамай сүрүн туоналарбытын улахан мунханан түһэн "сойботон" барбыттарыттан хомойбуттук туһунан суруйбутум.

Ити кэнниттэн министртэн сүрүн ыйытыым дьин айылбаны көрүүтэ-истиһэ "Тобо сордон, рак уонна куба" курдук дьаһанабыт дьин этэ. Онно айылбаны, сир-уоту көрөөччү, харыстаааччы олус "элбэх", ол эрэри дьиннээх хаһаайын суовун түмүгэр олоһор сирбитин, ийэ айылбабытын хайдах курдук кэбилээн, алды-атан-кээһэтэн, үрдүттэн үлүтү тэпсэн, кыһылын-сүөлүн кыдыйан олоһорбут туһунан уонна ону туоратарга бэйэм этиилэрбин киллэрбитим. Сир үлэһиттэрэ хоһуаны эрэ үлэлэрэллэр, онон дуоннаах үлэлэрэ, хамнастара даһаны суох. Кинилэр тыаба, ууга, булка кыһамматтар, сорохторо бэйэлэрэ браконьердар, тыа үлэһитэ (лесник) хоһууга, ууга буолуохтааһар тыатын булдун да көрбөт, бэйэтэ онно кыттыһан сөп дьизбитим. Этиилэрбэр нэһилиэк аайы айылбаны көрөр-истэр экологта ту-туобун, нэһиликтэр сирдэрин-уоттарын биэр 20-30 бырыһыаннара харыстанар, хастыи эрэ сыл тыытыллыбат, бултаммат оноруобун, оччоһо олоһо көтөр-сүүрэр, балык арааһа көнүл үөскүүн, тарбаһан-эбиллэн, айылба кэм бэйэтин оһорунан, чөлүгэр түһэн барыа этэ дьизбитим.

Дьэ, аны автор Владимир Лаврентьев мин ыстатыйабар үс суолга сыһыатын ыйан сөбүлэспэтин суруйбутугар тохтуохха.

Бастахытынан, кини ити кэпсээһингэр көстөр түбэлтэлэр билигин кэмнэ буолбакка, урукку, чуолаан ыстатыйа авторга бэйэтэ нэһилиэгин салайан олоһор кэмгэр буолбуттар дьин бигэргэтэн, билигин итинник быһыылар тахсыбаттар, аһыйахтар дьих курдук өйдөбүлү биэрэр. Онно

төрүт сөбүлэспэтин. Билигин уруккутааһар тыаны бас-баттах кэрдии өссө наһаалаабыт курдук, Мугудай даһаны тыаларын баһылыктан соччо ыйыппакка, көнүлэ суох кэр-дэллэрэ буолуо дии саныыбын.

Киһи уонна айылба

ҮӨР МОРОДУ ТҮСТЭҔИНЭ...

Итиннэ министр Алексеев мээхэ эпизиттэн быһа тардан аһалым: "...Ойуур Кодексата этэринэн, үүнэн турар мас ыарбатыттан, кытыаньтан сабалаан бүтүннүүтэ — федеральнай бас билии. Ойуур үлэһиттэрэ быһаччы Москвадан салаллан хамнастан олоһоллор. Ол иһин ити айылба маанылы-ыр сирин аһын телебүрдээх хомуйтарыахха, контуруоллуохха дьин Эн сөптөөх этииг Ойуур Кодексатагар сөп түбэспэт. Атын улуустар манньк дьаһана сылдыһыттарга көтүллэн турар... Ууну федерация уонна республика салалталара дьаһайаллар. Онон нэһиликтэр салалталара муниципальнай бас билингэ кириэхтээх, ойдом турар уулары (күүлэри) дьаһайар бырааптара суох.

...Россияда булду туһаныны, харыстааһыны үс ведомство сүтэр: РФ Туһалаах баайы чэрчиллир министерствота, РФ Тыатын хаһаайыктыбатын Булка департамена, РФ Балыктааһынна госкомитета. Манна санэпиднадзору, милицияны, сир комитетын үлэһиттэрин уо.д.а. эбэн кэбис". Дьэ, ол иһин министр мээхэ салгыы эпизитигэр: "Эн саамай сөпкө этэбин, көрөр-истэр тарилтэ элбээ бэрт. Сэттэ нээнкэ оҕото хаһан да көрүүтэ суох хаалар", — дьин хардарбыта.

Оттон Лаврентьев суруйар: "...нэһиликтэ землеустроитель баһылыгы солбуйааччы буоларын

быһыытынан бэйэтин тус үлэтин таһынан туох баар нэһилиэк олоһун болпуруостарынан барытынан дьарыктанар". Итиннэ мин толору сөбүлэспин.

Мин саныахпар, бу ааспыт уон сыл устата землеустроительлар статустара,

функцияларга ситэ чуолкайданмакка кэллэ. Хамнастара олус кыра. Үлэлэрэ — ону тэнинэн. Оттон землеустроитель олус наадалаах, туһалаах үлэ. Мин урут суруйбутум курдук, кинилэр хамнастарын лаппа улаатыннараран баран, сир, хоһууну, ууну дьаһайыттарын таһынан, инспектор-эколог онортоон, улахан ыстарааптыыр ирдир быраабы биэриэххэ сөп этэ. Эппит курдук, сыбаалкаттан сабалаан туох баар айылба харыстабылын болпуруостарын барытын: сир-уоту, тыаны, булду-балыгы, сир аһын барытын көрөр-истэр, ыстарааптыыр онордор төһө эрэ көдүүстээх буолуох этэй?

Маньаха сыһыаннаан министр Алексеев: "Ити Эн этэрин курдук, нэһилиэк аайы экологы тутар бэрт буолуо этэ да, үп-харчы кэмпи буолан өтөрүнэн кыаллыбата буолуо. Холобур курдук эттэххэ, Саха сиринээбэр 75 төгүл кыра Голландияда 7000 эколог-инспектор баар", — дьин суруйбут. Оттон бүтүн Россия бизс гыммыт бириин ылар Сахабыт сиригэр 114 айылба харыстабылын инспектордара, 74 егерь баар эбит. Тэннээн көрүн. Аһаан-таннан олоһор ийэ айылбабытын көрүүтэ-истэтигэр, харыстааһынна кыра харчы көстүбэт аатырар. Ол иһин, аһаалыы сатаан, бу функцияны сир үлэһиттэригэр биэриэххэ сөп этэ дьин этэбин.

Ол билигин, бюрократия бүрүккээбит үйэтигэр, өтөр кыаллыбата буолуо.

Эппитим курдук, тыабытын Москва быһаччы дьаһайар, ууларбыт уолсайдар, бааһынайдар хоһууларын — улуус, чааһынайдар — сирдэрин нэһилиэк баһылыктара иһин баттаан бигэргэтэллэр. Ким иһин баттыыр — ол киһи дьаһайар, эпизиттир буолбатах дуо? В. Лаврентьев хоһуаны сир комиссияларга мунһахтан баһылык иһин баттаабына эрэ сир комитетта докумуону онорор дьирэ саамай сөп. Ол гынан баран, хоһуаны маһнай үлэһити саһана сир комиссияларга син мунһахтыыр этилэрэ. Билигин биридинлээн эмэ киһи сир уктарыгар, уларыттарыгар ити комиссиялары мунһалларын саарбахтыыбын. Арай Мугудайга оннук иһи. Оттон нэһилиэк, ордук улуус баһылыга, мөккүөр суох буоллабына улаханньк ымпыктаан чымпыктаан көрбөккө да иһин баттыылара буолуо. Оччотугар хоһуаны сир үлэһиттэрэ үлэрэллэр (бачаачайдыллар) дьин суруйбуттар соччо киһи сүөргүлүүбэ суох курдук.

Аны, дьэ, сир үлэһиттэрэ тыаба, ууга кыһамматтар, ол кинилэр функцияларга буолбатах, сорохторо бэйэлэрэ браконьердар дьизбиллэр Лаврентьев улаханньк өһүргэммитин "сир үлэһиттэрэ" браконьер буолбатахтар" дьин бэрт итэбэтиилээхтик суруйбут. Бэйэтэ браконьердаабат буолуон сөп. Ол гынан баран, кини барыларын хантан билиэй? Быһыгар кинилэр истэриттэн ордук-хоһу туттааччы ханна барыай?

Уолсайынан даһаны, саа туппут эр дьон үксэ, бары даһаны булт быраабылаларын толору тутуспалпыт, кыратык да буоллар, браконьердырбыт чахчы иһи. Саа туттаһытына үтүөлүүн-мөкүлүүн бары даһаны наар ытар, өлөрөр-өһөрөр кыдыктыт биһиэхэ, сахаларга (ордук саналарга), хаамытыгар баар быһыылаах.

Кус бийин ууһуттан урут үрүт-үөһэ "урутаан" саһата элбэһинэн, үөрэ хойуутунан, кыһаһабыынан мороду кус барахсан

элбэх даһаны буолара. Ол бэйэлэрэ букатын эстэ сыһан бараннар кэлин биллэн эрэллэр. Онон кинилэри бултааһын бобуллубута ыраатта.

Оттон арай, дурдаба сыһан мэлһин муунтуйбут кусчут иһингэр үөр мороду түстүн... Дьиннээх айылбаны харыстааччы, браконьер буолбатах киһи кинилэри ыппакка көрөн олоһуохтаах эбэтэр атын кустар түстэхтири мээһидьихтэрэ дьин көтүтэн кэбиһиэхтээх. Лаврентьев көтүтө дуо? Дьиннээх браконьер буолбатах буоллабына көтүтүөхтээх эбэтэр одуулаһан манһыйа олоһуохтаах. Кини, баһар, көтүтө, оттон сүүһүнэн "сир үлэһитэ браконьер буолбатах" дьин этти толору кырдык буолбатах. Эппитим курдук, сир эрэ үлэһиттэрэ буолуо дуо, саа туттаһытына бары даһаны уһаты-туора тутарбыт, болдьову кэлэрбит, биридэ эмэтэ да буоллар бобуулаах көтөрүсүүрэри өлөрөрбүт, ама, сымһаа буоллабай? Онон сорохторо браконьер дьин этэн киһи өһүргэнэр улахан төрүөт суох.

Түмүгэр, тыыннаах айылбаа сыһааммытыгар мин "Тобо сордон, рак уонна куба" курдук дьаһанабыт" дьин ыстатыйабын өссө төгүл бигэргэтэбин. Кырдык даһаны, бары айылба барахсантан наар сомсор, сир-аһыыр, кыдыйар-өлөрөр сордон курдук сизмэх, ону харыстаһар сокуоннары-уураахтары, этиилэри-суруйуулары утарсан, өһүргэтэн рак курдук төттөрү сосуһар уонна туох даһаны буолбатаһын курдук, киһи аймаха экологическай эдээн ааһаан эрэрин билбэттии куба курдук халлаанынан дайбыы сылдырбыт чахчылаах суол. Ону туоратарга кыра оҕолортон сабалаан утумнаах экологическай иһингэ, үөр мороду түстэһин ыппакка көрөн олоһор гына өйбүт-санаабыт уларытарыгар элбэх үлэ наада.

Иван ПОНОМАРЕВ.
Килэнки бөһ.

Эгэрдэлибим!

Бэйэбит үлэһитпитин, тракторист ВАРЛАМОВ Иннокентий Иннокентьевичи 55 ааскын туолбут кэрэ-бэлиэ үбүлүүгүнэн иһиттик, истинник эгэрдэлибим! Чурапчытааһы "Якутсельстрой", кэники "Агрострой" МПМК" тыа тутуу тутуу тэрилтэлэригэр үйэ чыппэрэ тиир тииһиктээх техникага үрдүк таһаарылаахтык үлэлээн биһиги коллективтарыгар билигги көлүүнэбэ биэр кырдыаһа, холбур көрдөрөр механизатор буоларынан кизн туттабыт. Эн ааккар маһтал тыаларын этэбит.

Убаастабыллаах Иннокентий Иннокентьевич, иһиктиин да кырыйдым дьин саппаһырмакка, тэрилтэ туһа дьин өрө көтөүллүтүлээхтик үлэлииргэр, түс бэйэбэр саппаһырмакка, кытаанах доруобуйаны, дьоллоох уһун олоһу баһарабыт.

"Чурапчытааһы Агрострой" акционернай обществонна "Чурапчыстрой" ХЭО коллективтара.

ХХХ

Убаастабыллаах табаарыспыт Николай Егорович ОКОНЕШНИКОВ! Ойор куннээх орто дойдуга оҕо сааспыт биһгэ ааспыт доһорбүтүн, Эйигин, үйэ анардаах үбүлүүгүнэн иһиттик истинник эгэрдэлибим!

Айылбаны кытта алтыһан, Байанай кытта доһордоһон куруук үөрэ-көтө сырыт. Тэрилтэн туһугар түбүктээх үлэн таһаарылаах буоллун. Түс бэйэбэр уонна дьин кэргэһингэр саха алмаһынын кытаанах доруобуйаны, дьолу-сорууну баһарабыт.

Табаарыстарын Наумов Н.М., Наумов П.М., Смирников Г.В., Куличкин А.В., Потапов С.М., Мишкин П.Н., Оконешиников М.М. уонна кинилэр дьин кэргэттэрэ.

ХХХ

Күндүтүк саныыр кэргэммин, күн-күбү ийэбитин, эйбээс эбэбитин, фармация туйгуни, үлэ ветеранын, Чурапчы сэлэһинээтин олоһтообун ЛОБАНОВА Клавдия Прокопьевна 60 ааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүүгүнэн ис сүрэхтэн эгэрдэлибим!

Эйиэхэ сүгүрүйэн турам, сир үрдүгэр баар бары кэрэни, чыһыл-чарык доруобуйаны, дьоллоох олоһу баһарабыт. Өссө да үһүн сылларга үтүө сүбэһит, күүс-көмө буолан биһигини үөрдэ-көтүтэ аһар.

Кэргэһинг Алексей Гаврильевич, аһолорун, кийиһитин, күтүөтүн, сизинириг Анжелика, Дениска, Егорка.

ХХХ

Күндүтүк саныыр, убаастабыллаах маһнайын учууталбын, Хадаар нэһилиэгин олоһтообун Мария Иннокентьевна ЕЛИСЕЕВНА 50 ааскын туолбут үбүлүүгүнэн ис сүрэхтэн иһиттик, истинник эгэрдэлибим!

Эйиэхэ кытаанах доруобуйаны, өссө да үлэбэр ситиһиһи, күн сиргэр баар үчүгэйи, кэрэни, түс олоһор, дьин кэргэһингэр дьолу-сорууну баһарабыт.

Эн бастагы үөрэнээччилэриг (выпускниктарын).

ХХХ

1960—1965 сылларга Бахсы оскуолатыгар учууталынан үлэлээбит, Чурапчы сэлэһинээтин олоһтообун, үлэ ветеранын ЧИЧИГИНОВ Спартак Николаевичи 70 ааскын туолбут кэрэ-бэлиэ кэмикэн иһиттик, истинник эгэрдэлибим!

Эйиэхэ кытаанах доруобуйаны, кырдыары билбэт үһүн дьоллоох олоһу баһарабыт.

Бахсы нэһилиэгин дьаһалтата, орто оскуола.

